

Nr. I 2008 • 49. årgang • kr 50,-

Tidsskrift for aktuelle språkspørsmål

SPRÅKLIG SAMLING

Litteraturprisen til Lise Knudsen

- Landsmøtet 2007
- Substantivbøyinga i bokmål

Utjamning i Oslo

De fleste Språklig Samling-leserne veit det nok godt allerede, men nå er det også slått fast i bokform: De språklige skillelinjene mellom språket vest og øst i Oslo blir stadig mer utviska. Boka *Språk i Oslo* er et resultat av Oslo-delen av forskningsprosjektet «Norsk Talespråk», og er i handelen nå.

For folkemålstilhengere er det både gode og dårlige nyheter å finne: Enkelte tradisjonelle østlandske trekk som kløyvd infinitiv (*kaste – væra*) er på vei ut i Oslo, men samtidig er de typiske a-endingene ellers på frammarsj.

Det er ikke veldig oppsiktsvekkende at redundante grammatiske kategoriseringer forsvinner til fordel for enklere systemer, som i tilfellet kløyvd infinitiv. (Forenklingssfenomen som dette kalles i riksmålssjargong normalt for «språklig forfall», bortsett fra når det er snakk om forenklinger i retning riksmål, som kalles «innstramming».) Litt mer spesielt er det at et eldre trekjønssystem med hunkjønnskategori tar over for et yngre tokjønssystem uten hunkjønnskategori. Normalt skulle en tro at et tokjønssystem lett ville vinne over et trekjønssystem, men her har det altså vist seg at trekjønssystemet i norsk står så sterkt at det er i stand til å ta over for tokjønssystemet, til tross for at trekjønssystemet har vært utsatt for svært lang og intens dominans og undertrykking fra tokjønssystemet.

Oslospråket er ferd med å bli et samnorsk i miniatyr, der tradisjonelt folkemål og arv fra dansk blir blanda til en velfungerende og inkluderende miks som de fleste kan identifisere seg med. Noe mer presist kan en si at talespråket går i retning av *radikalt bokmål*, en trend som også gjør seg gjeldende ellers på Østlandet, og forsåvidt i en viss grad over hele landet.

Det er sjølsagt trist når tradisjonelle dialekttrekk dør

ut. En kan alltid håpe på en renessanse for det tradisjonelle oslomålet med kløyvd infinitiv, kanskje som et resultat av at dialektene ellers på Østlandet nå endelig ser ut til å få høyere status, men alt i alt bør vi i LSS være forholdsvis godt fornøyde med stoda nå. Om det dominerende talespråket i alle sosiale lag i hovedstaden holder på å legge seg ganske tett opptil det radikale bokmålet LSS har kjempa for i mange år, er det faktisk grunn til å rope et aldri så lite hurra. Og riksmålet har definitivt *ikke* seira.

Styret i LSS 2008–2009

Vanja Røkkum Jahnsen, leder
Arne Torp, nestleder
Thomas Hoel, sekretær
André Stryger, kasserer
Hans-Christian Holm, styremedlem
Pål Styrk Hansen, styremedlem
Ingunn Ims, styremedlem
Ingvild Nordland, styremedlem
Ivar Hundvin, varamedlem
Eric Papazian, varamedlem
Ellen Skolseg, varamedlem

SPRÅKLIG SAMLING

ISSN 0333-0362

Utgitt av Landslaget for språklig samling
Organisasjonsnummer 886 343 922

Ansvarlig redaktør: Hans-Christian Holm
E-post: redaksjon@sprakligsamling.no
Leiar: Vanja Røkkum Jahnsen
E-post: vanja.r.jahnsen@optonet.no

Nettsted: www.sprakligsamling.no

Adressa til laget og bladet:

Postboks 636 Sentrum, 0106 Oslo

Kontonummer 0532 1078666

Bladpengar: kr 150,-

Medlemspengar (inkluderer bladpengar): kr 250,- per år
for skoleelevar og studentar
kr. 125,- per år

E-post-adresse for spørsmål om abonnement og medlemskap: kasserer@sprakligsamling.no

Landsmøtet 2007

Referat fra landsmøte i Landslaget for språklig samling 01.12.2007

Til stede: Eric Papazian, Hans-Christian Holm, Ivar Hundvin, Arne Torp, Olav Momrak Haugen, Ingunn Ims, Pål Styrk Hansen, André Stryger

Sakliste

- 1) Konstituering, valg av ordstyrer og referent
- 2) Toårmelding
- 3) Regnskap
- 4) Medlemskontingent og bladpenger
- 5) Budsjett og foreløpig regnskap 2007
- 6) Valg
- 7) 50-årsjubileet i 2009 – idédugnad

1) Konstituering, valg av ordstyrer og referent

Leder Vanja Røkkum Jahnsen hadde meldt forfall til møtet. Etter en presentasjonsrunde valgte møtet Arne Torp til ordstyrer. Til referent ble valgt Thomas Hoel. En hilsen fra Jon Vidar til landsmøtet blei lest opp.

2) Toårmelding

Arne leste opp toårmeldinga. Møtet slutta seg til meldinga og godkjente den.

Forskjellige metoder for rekruttering til laget og resultater så langt blei deretter diskutert.

3) Regnskap

André la fram regnskap for 2003, 2004, 2005 og 2006.

Regnskapet for 2003 ble godkjent med noen spørsmål til summen for portoutgifter.

Til regnskapet for 2004 ble det stilt spørsmål ved om ikke utgiftene til litteraturprisutdeling og revisjon av litteraturfondet skulle vært belasta litteraturfondet. Meningene var delte om dette, og inntil videre fortsetter vi nåværende praksis.

I revisors rapport står det at et bilag for 2003 mangler. Dette er feil, det er et bilag fra 2004 som mangler. [...] Møtet godkjente regnskapet for 2004 med disse merknadene.

Møtet diskuterte også den lave rentesatsen på driftskontoen. André undersøker med Posten om deler av innestående på driftskontoen kan settes inn på en konto med høyere rente.

Møtet bemerka også at utgiftene til bladtrykking er vesentlig lavere i 2004–2006 enn i 2003. Dette skyldes at Hans-Christian gjør mer av arbeidet med bladtrykking enn tidligere redaktører har gjort.

Det høye beløpet for litteraturprisutdelinga 2005 knytter seg til prisutdelinga dette året, på Stiklestad. Det ble bemerka at utgiftene til revisjon av litteraturfondet er stigende, og de belaster lagets regnskap. Som motargument blei det framført at det er viktig at fondets økonomi er sterkest mulig, og at utgifter til revisjon og prisutdeling fortsatt bør tas over lagets regnskap. Fondskapitalen er heller ikke plassert på den beste måten mht rentesats. Vi holder øye med situasjonen og finner evt. fram til tiltak seinere om det blir nødvendig. Fordelinga mellom medlemsavgift og abonnement er ikke nødvendigvis helt riktig. Dette skyldes at en del personer betaler på lite sporbare måter.

Regnskapet for 2006 blei godkjent uten merknader. Revisors rapport blei lest opp. Revisjonsrapporten er svært positiv. Merknaden «bilag fra 2003» blei retta til «bilag fra 2004». Datoen for underskrift blei korrigert til 30 november 2007.

4) Medlemskontingent og bladpenger

Ordstyreren viste til de nåværende summene for medlemskontingent og bladpenger slik de var referert i toårmeldinga. Ingen ønska å endre disse, så satsene blir de samme.

5) Budsjett og foreløpig regnskap 2007

Kassereren la fram budsjett for 2008. Enkelte poster blei foreslått justert opp: leie av postboks, kontorrekvisita og porto. Som framlagt gir budsjettet et moderat driftsunderskudd i 2008. Det er mulig at enkelte utgifter til 50-årsjubileet vil komme i tillegg, men neppe noen større. Budsjettforslaget blei godkjent.

Kassereren la også fram foreløpig regnskap for 2007. Posten Annet under inntekter blei endra til Gaver. Enkelte andre punkter blei kommentert, og noen retta. Møtet tok det foreløpige regnskapet til etterretning.

6) Valg

Som nevnt i toårmeldinga hadde styret ikke lyktes i å etablere en valgkomité, og dette arbeidet blei derfor utført på møtet.

Valg av styre

Leder: Vanja Røkkum Jahnsen
Nestleder: Arne Torp
Sekretær: Thomas Hoel
Kasserer: André Stryger
Redaktør (og styremedlem): Hans-Christian Holm

Styremedlemmer: Pål Styrk Hansen,
Ingunn Ims, Ingvild Nordland
Varamedlemmer: Eric Papazian, Ellen Skolseg, Ivar Hundvin

Valg av valgkomité

Landsmøtet delegerer valget av valgkomité til det nyvalgte styret. Landsmøtet anbefaler det nye styret å ta denne saka opp på første styremøte.

Valg av revisor for lagets regnskap

Landsmøtet delegerer valget av revisor for lagets regnskap til det nyvalgte styret. Landsmøtet anbefaler det nye styret å ta også denne saka opp på første styremøte.

Landsmøtet vil også oppfordre det nye styret til å finne fram til en jury for litteraturprisen på første styremøte.

Landsmøtet blei her midlertidig avbrutt, og et ekstraordinært styremøte (med det inneværende (gamle) styret) blei gjennomført (se eget referat lenger ned).

7) 50-årsjubileet i 2009 – idéugnad

Jubileumsskriftet. Eric har levert et forslag og savner respons. Forslaget blei sendt rundt på nytt (per epost) og respons kommer.

Pål mener jubileet bør legges til november/desember 2009, i samband med neste landsmøte. Det blei bemerkta at 2009 er valgår, og at vi må styre unna valget, som vel er i september.

[...]

Pål ønsker at vi begynner å tenke på tid og sted. Arne foreslår det nye Litteraturhuset i Wergelandsveien. Tidspunktet bør være på høsten,

kanskje helst rundt månedsskiftet oktober/november.

50-årsjubileet bør være med på hvert styremøte i åra som kommer. Tidspunktet for jubileet bør fastlegges mer presist, og potensielle deltakere etter hvert kontaktes. Styret overtar dette arbeidet.

Referent: Thomas Hoel
Landsmøtet slutta kl 14:52

(Av personvern hensyn er enkelte detaljer i referatet utelatt her. Red.)

Referat fra ekstraordinært styremøte 01.12.2007

Til stede: André Stryger, Thomas Hoel, Arne Torp, Hans-Christian Holm, Eric Papazian, Ivar Hundvin, Pål Styrk Hansen.

Sakliste

1) Valg av mottaker for Språklig samlings litteraturpris

Juryen (som har bestått av Pål Styrk Hansen, Hege Hellum og Arild Linneberg) foreslår ungdomsbokforfatteren Lise Knudsen.

Styret slutter seg til forslaget fra juryen.

Referent Thomas Hoel
Møtet slutt kl 14:03

André Stryger
Hans-Christian Holm
Ivar Hundvin
Thomas Hoel
Eric Papazian
Pål Styrk Hansen
Arne Torp

PRESSEMELDING:

Litteraturprisen til Lise Knudsen

Forfatter, komponist og musiker Lise Knudsen, Kongsberg, er tildelt Språklig samlings litteraturpris for 2007. Overrekkelsen fant sted på en pressekonferanse i Gyldendal-huset, fredag 1. februar 2008 kl. 11.00. Prisen deles ut årlig til en forfatter/skribent som bruker et folkelig, radikalt bokmål, og prispengene, i år 25.000 kroner, er renter fra Tomas Refsdals litteraturfond.

Prisjuryen har bestått av ordboksredaktør Hege Hellum, professor Arild Linneberg og lektor Pål Styrk Hansen. Språklig samlings litteraturpris har ei historie tilbake til 1963, da Mikkel Fønhus var den første som fikk prisen. For informasjon om prisen og tidligere prisvinnere, se www.sprakligsamling.no.

Lise Knudsen debuterte i 1994 med ungdomsromanen *Novemberlys* i 1994. Sia debuten har hun kommet med et titalls bøker for barn og unge, årets roman heter *Svarte vinger*. Bøkene hennes om Maria har gått som opplesingsserie i barnetimen for de minste, i flere om-

ganger. Her har Knudsen supplert med egne sanger og melodier, som også er utgitt på egen CD.

Årets prisvinner har en svært allsidig bakgrunn og kunstnerisk produksjon. Hun er oversetter, musiker og komponist og har satt melodi til egne og andres tekster. Videre har hun vært lærer på flere nivå, universitetsstipendiat og lærebokforfatter, for å nevne noe. Som flere anmeldere har pekt på, er bøkene hennes prega av et poetisk språk og en sjelden innlevelsesevne i barn og unges sinn, i deres hverdagsproblemer og gleder.

Det er altså for det folkelige, radikale bokmålet gjennom hele sitt forfatterskap Lise Knudsen får Språklig samlings litteraturpris for 2007. Hun føyer seg inn i ei lang rekke prisvinnere, og det er med glede vi i år deler ut prisen til en så allsidig og velkvalifisert forfatter.

Lise Knudsens hjemmeside: www.liseknudsen.com

Bilder fra utdelinga

Hansen taler

Gratulasjoner!

Knudsen holder en engasjert takketale

*Nesteleder Torp overrekker
sjølve prisen*

PÅL STYRK HANSEN:

Tale ved overrekkelsen av Språklig samlings litteraturpris til Lise Knudsen, 1. februar 2008.

På lørdag var jeg på Bekkestua bibliotek, der lokalavdelinga av Foreningen Norden hadde sin årlige presentasjon av de norske – og den samiske – kandidatene til Nordisk råds litteraturpris. Man hadde stortingsrepresentant Rolf Reikvam fra Nordisk Råds norske delegasjon til å presentere kandidatene innledningsvis. Nå er Nordisk råds litteraturpris og Språklig samlings litteraturpris jamngamle – 1962 og 1963 – og derfor omtrent like betydningsfulle, vil jeg si – så derfor skal jeg plukke opp et par kloke poenger fra Reikvam som går på litteraturprisenes *berettigelse*.

Han tok utgangspunkt i tre stikkord: *anerkjennelse, oppmerksomhet, rettleiing*. Jeg skal prøve å unngå lettvintheter om terningkast og kjendisforfatterskap, bare slå fast at i vårt tiltakende liberalistiske, markedsstyrte samfunn kan litteraturprisene fungere nettopp som ei *rettleiing* for det kjøpende, lesende publikum, et korrektiv til salgsstatistikken og et supplement til vaske-sedler og mediebokbad.

Oppmerksomhet er et nøkkelord for enhver kunstner, ikke bare for forfatteren. Oppmerksomheten du og forfatterskapet ditt får her i dag, er jo litt delt, forlaget får sitt, og vi skal ikke gjøre oss bedre enn at vi også prøver å profilere oss sjøl, eller snarere *saken* vi jobber for, med denne prisen. Men med få og ganske sporadiske unntak får barne- og ungdomslitteraturen ganske *liten* oppmerksomhet. Og her er Lise Knudsen en *fremragende* representant for standen, i den grad at folk som anmelder bøkene hennes, kan bli ganske indignerte på hennes vegne. Hør bare hva Morten Haugen skreiv om boka Maskespill i Adresseavisen for 2 år sia: *Dette er Lise*

Knudsens åttende bok for barn/ungdom. Steg for steg har hun blitt en forfatter å merke seg. Riktignok har hun noen omstendigheter mot seg, siden hun verken spiller rock, poserer med sverd eller har vært hos Skavlan, men hvis det er noen rettferdighet i verden så bør denne forfatteren finne fram til stadig flere lesere, og nomineres til Brage og andre priser.

Jeg syns vi i juryen og i LSS har litt grunn til å være fornøyd med akkurat det sitatet der, med at vi i dag, med denne tildeling og denne prisen, kan bidra til større oppmerksomhet omkring Lise Knudsens forfatterskap og med det er med på å gjøre verden mer rettferdig!

Så til anerkjennelsen: Positive anmeldelser er viktig, men ikke *nok*. Store salgstal er herlig, men ingen sjølskreven garanti for at det er stor kunst vi har med å gjøre, og en forfatter kan ikke selge seg til salgstala. Det vi i juryen opplever med Lise Knudsen, og som er gjenstand for vår anerkjennelse, er at bøkene hennes gir et usnobbete, inderlig og klokt innblikk i barn og unges tilværelse *i dag*. De fiktive personene hennes er skilsmissebarn, uten at bøkene handler om skilsmisse. De er dyslektikere, uten at bøkene hennes handler om dysleksi. Og de er så inderlig ekte, formidla i et autentisk og poetisk språk, sjøl om de er fiktive.

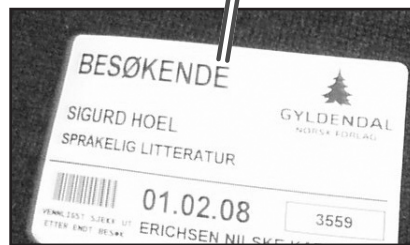
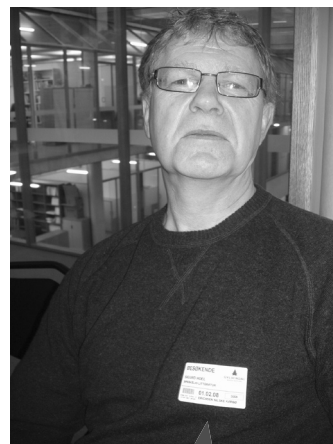
Lise Knudsens bøker er aktuelle, uten å være trendy. Vi trur på at de både i språk og innhold kan by på både gjenkjennelse og trøst. Puberteten kan være en ekstremopplevelse, men er ikke anerkjent som det – men Lise Knudsen anerkjenner, og formidler fiktive, men likevel ekte opplevelser og følelser på en troverdig måte.

Vi ligger litt foran Nordisk Råds

litteraturpris i løypa, eller kanskje litt bak, sia det vi deler ut i dag, er Språklig samlings litteraturpris for 2007. Vi vil hevde at vi med denne tildeling har bidratt med velfortjent anerkjennelse og oppmerksomhet til et allsidig og spennende forfatterskap i utvikling. ■

Sigurd Hoel støtter opp om Språklig samlings litteraturpris

Prisutdelinga fikk i år et noe uventa besøk av riksmålskjempen Sigurd Hoel, som holder seg svært godt for alderen. Hoel sier til Språklig Samling at han syns det er veldig artig med språklig litteratur, og at han egentlig ikke savner faneorda i riksmålet. Og ho Lise skriver veldig greitt, ho, legger Hoel til.

Folkemålsentusiasten Sigurd «Thomas» Hoel på prisutdelinga

LISE KNUDSEN:

Reint og ureint

Med utsikt til Telemark og nynorskbrukernes territorium vestover, sitter jeg, som så mange dager før, med mitt møysommelige språkarbeid. Det konservative bokmålet lyser selvfølgelig imot meg fra boksider, avissider, svirrer i lufta og eteren – men er ikke enerådende. For vi er mange som holder til på grensa. Vi, som er litt ureine i språket og ofte må stanse for å tenke oss om.

I Mary Douglas' bok *Rent og urent* (Pax 1997, *Purity and Danger* 1966), blir det ureine likna med det grenseløse. Det reine er avgrensa, enten det handler om matregler (f.eks. kosher, halal), religionsutøvelse eller samlivsregler. Det ureine fins i den flytende strømmen av forbuden frukt og ureine skikker, grenseløst uoversiktlig i motsetning til de reine sonene som avtegner seg med en fast form på et sosio-strukturelt kart. Alt fra vi er små, lærer vi å forstå reint og ureint, rett og galt, igjennom samfunnets og våre foreldres overlevering av normer, historier, myter og tabu.

Da jeg var lita, lærte jeg at hestepølse var æsj. Alle ungene visste det, og hvis noe smakte ille, smakte det som hestepølse eller bæsj. Jeg spurte foreldra mine om hvorfor det var sånn, men de hadde ingen svar. Som voksen innså jeg at svaret var å finne i en kulturkamp som utspant seg for tusen år sida. Å gjøre innholdet av det hedenske blotet ureint, og å gjøre hestekjøttet ureint, var nok et nødvendig tiltak for å få folk bort fra sin gamle tro. Kristendommen inviterte isteden til blot med symbolsk kjøtt og blod fra Guds sønn, atskillig reinere enn et dampende, nyslakta hesteoffer.

Så enkelt kan det se ut når en gjør en analyse. Mary Douglas' sterke side er imidlertid at hun underbygger teorien med et stort empirisk og litterært materiale. Hun peker på alle overskridelsene, de som fordømmes som ureine og oppleves som ureine. Hun ser strømmen av normbrudd som opprettholder forestillingene om det reine og det ureine, og viser fram kulturer som rystes av krig og teknologiske sjumilssteg, kulturer som holder på å falle fra hverandre, men som blir knadd sammen igjen med nye bestanddeler. Likevel forblir forståelsen av reint og ureint ofte den samme. Et interessant spørsmål blir; når opphører det reine å være rett? Kan det ureine noen gang bli norm?

Kan jeg en gang i framtida uttale ordet *jordet* med tjukk l, altså *jole*, med visshet om at jeg snakker reint, rett? Jeg veit jeg burde gjøre det, allerede i dag, for sånn har ordet blitt uttalt i hundrevis av år, her jeg bor. Kanskje for å skille det fra et annet viktig ord, *ljore*, som jeg faktisk uttaler med r og uten l. Men når jeg er i

samtale med folk som uttaler *jordet* med r og stum d, og dessuten har en mye spissere intonasjon enn det jeg har – så opplever jeg at min uttale er brei og urein.

Den følelsen deler jeg med mange. Erkjennelsen av å ha urein uttale i mange sammenhenger, har ført til at jeg har utvikla et situasjonsbetinga språk. Det deler jeg selvfølgelig med de fleste, men noen av oss er mer fleksible, vi velter oss i den breie strømmen som plasker langt inn i nynorskland på den ene sida og oversvømmer flekkvis riksmålsbredden på den andre sida. Vi tar for oss av dialektuttrykk og nynorske former når vi er på vestlandet og snører diftongene godt igjen når vi rusler rundt i Oslo 3 på jakt etter et sted å drikke kaffe latte.

Språket fins og språket blir til, vi tenker med språket og i språket, og det forandrer seg med samtaleparterne, sted, situasjon og hensikt. Det strekkes i ulike retninger og noen ganger strekkes det så mye, at det blir fremmed i munnen. Det er da jeg stanser opp. For selv om det er morsomt å leike og være en språklig apekatt, så handler språk også om identitet, om grenser, om valg og intensjon. Størrelser som for mange er knytta til deres personlige integritet. Og for meg, som også bruker skriftspråket, blir det viktig å ta vare på nettopp det; min personlige integritet. Så, når jeg sitter her, med utsikt mot Telemark og ryggen til NRK-masta, og vakler mellom orda, må jeg innrømme at det er fristende å ta minste motstands vei. Det er lett å tekkes sin egen trang til å være rein, for reinhet er i slekt med frihet og storhet og hvem vil være en liten lort?

Det blir kanskje den som opplever at ureint kan være rett, at ureint kan være vakkert, at ureint språk ikke har noe med ureine tanker å gjøre. Så jeg tar mine pjalter, mine ord og drømmer, og skriver golvet, selv om jeg sier golvet, jeg nøler, skal jeg skrive skauen eller skogen, hime eller hjemme? Noen ganger er det situasjonen som avgjør, personene jeg skildrer, andre ganger er det samklang med orda rundt, og jeg sukker litt og tviler meg fram. Men alle vi, som opplever at språklig frihet er et ansvar som tynger, vi får støtte hverandre når det kniper. Minne hverandre på at det aldri har vært ureint å være forelska eller utdanna, og det ikke er ureint å ljugе heller, hvis du gjør det i en roman. Og forresten, han Pontius Pilatus, som vaska henda før han overlot dommen til mobben, den gangen for nesten to tusen år sida – gjorde han egentlig det rette? ■

LISE KNUDSEN:

Maskespill

Utdrag fra boka *Maskespill*, Gyldendal 2005

Aleine.

Det er det vi er. Alle sammen.

Og så later vi som om ikke.

Vi går sammen med noen, bor sammen med noen, lever sammen.

Og så dør vi.

Aleine.

Helt aleine, uten noen andre.

Og så er det slutt.

Benedikte ser i taket.

Så vi finner noen. Noen å være sammen med. Så det ikke kjennes så ensomt. Så vi glemmer at vi er aleine. Så vi glemmer at vi skal dø.

Det er derfor mennesker forelsker seg.

Det er et slags hukommelsestap.

Men hun er i hvert fall ikke forelska. Ikke i noen.

Forelska ... hvordan er det egentlig?

Henriette sier at det føles som om tusen maur kribler i kroppen, men på en god måte. Ellers takk.

Benedikte lener seg mot dørkarmen mellom kjøkkenet og hallen.

Hvis hun kunne velge, skulle det være mer som å åpne de doble stuedørene en tidlig morgen midt på sommeren. Sola skulle være akkurat passe varm, vinden skulle ta tak i gardina og henne og løfte begge så det kilte i magen.

Hun begynner å gå mot utgangsdøra. Tung å åpne. Gammal og treig. Hvis hun noen gang blir forelska, så blir det sikkert sånn; seigt og tungt. Med et langsomt knirk.

Hun smiler ørlite grann ved tanken. Knirket måtte hun nok overdøve på et vis. Snakke veldig høyt, knuse en tallerken eller noe sånt.

Men hvordan skjer det?

Bang! Forelska. Eller; kniirrk, forelska i gåstoltempo ...

Det er sikkert noen som later som også. Innbiller seg at de er forelska.

– Går du i egne oljetanker, jenta mi? Mammass stemme er plutselig i rommet.

– Du er ikke morsom!

Benedikte tverssnur og løper opp den breie trappa til andre etasje. Hun smeller igjen døra til rommet sitt.

Hjertet slår hardt i brystet.

Idiot.

Hvor lenge hadde hun gått fram og tilbake og sett fjern ut?

Hun går bort til vinduet, kjenner at det trekker kaldt, og gjemmer seg litt bak gardina mens hun kikker ut. Ikke sol, ikke måne, ikke ei eneste synlig stjerne engang. Bare mørk vinterhimmel over den hvite snøen, skinnende i lyset fra uthuslykta.

Men i dag morges var månen oppe. Den lå som en tynn sigd over tretoppene, med en bitteliten bul på magen. Som en svak løkke-e. Måne i ne.

Hun strekker seg, står på tærne og ser såvidt lysprikene som slynger seg langs den gamle skoleveien.

Nå er det bare pappa som bor i rekkehuset.

Rart at det er mindre enn ett år siden alt begynte.

Da tenkte hun ikke på at gatelysa var et glitrende slangebånd mellom mormorhuset og rekkehuset hjemme. Hva var det egentlig hun tenkte på da?

Godteri og TV-serier. Sommerferien, kanskje.

Hun trekker seg bort fra vinduet, men blir stående og se på det håpløse mønsteret av regelmessige, røde tversoverstriper på den nye skriveboka.

Kanskje det bare er helt tilfeldig. Planløst?

Mormor satt på verandaen og drakk kaffe, og så døde hun bare.

Naboen hilste som han pleide, men mormor svarte ikke. Hun satt i den gamle kurvstolen hun likte så godt, og var død.

Det var en varm dag i juni. Mormor så ut som ei porselensdokka i ansiktet. Nesten hvit.

Men den tynne huden på henda hennes var ikke varm lenger.

Hun så lita ut.

Som om hun hadde krympa. Benedikte svelger. Hvorfor er det alltid henda hennes hun ser? Den smale henda hennes ... ■

Substantiva i bokmål

Denne artikkelen er ei oppfølging av artikkelen i nr. 3–4, 2007 om verbbøyinga i bokmål. Artikkelen er – med noen få mindre tillegg og endringer – en del av et mer omfattende arbeid som jeg har gjort for Språkrådet om det gjeldende formverket i bokmål per i dag. Den blir trykt med tillatelse fra Språkrådet.

Substantiv fordeler seg på kjønn (hankjønn, hunkjønn, intetkjønn) og bøyes i tall og bestemhet. Kjønnets viser seg gjennom artikkelbruk og eventuelt tilknytt adjektiv. Bestemthet og tall viser seg gjennom bøyingsendinger.

Hankjønnssubstantiv har i entall *en* som foranstilt ubestemt artikkel og *-en* som bestemt etterhengt artikkel: *en bil, bilen*.

Hunkjønnssubstantiv har i entall *ei* som foranstilt ubestemt artikkel og *-a* som bestemt etterhengt artikkel: *ei bok, boka*.

Alle hunkjønnsorda kan dessuten brukes med *en* og *-en* parallelt med hankjønnsorda.

I løpende tekst kan *en* kombineres med *-a*: *en bok ... boka*. Omvendt kan ikke *ei* kombineres med *-en*: *ei bok ... boken*. I kombinasjon med adjektiv blir det slik: *ei lita bok* el. *en liten bok*. I kombinasjon med eiendomsord blir det slik: *mi bok* el. *min bok, boka mi* el. *boken min*.

Intetkjønnssubstantiv har i entall *et* som foranstilt ubestemt artikkel og *-et* som bestemt etterhengt artikkel: *et hus, huset*.

En etterhengt *s* setter orda i genitiv: *bilens, bokas, husets*.

Hankjønn (maskulinum, m.)

De fleste hankjønnsorda følger bøyingsmønsteret til *bil* og *bile* (øksetype):

bil – bilen – biler – bilene
bile – bilen – biler – bilene

I Bokmålsordboka (heretter BOB) er denne bøyinga markert med koden *m1*.

Ord på -el

De fleste orda med utgang på trykksvakt *-el* får sammentrekning (og eventuelt konsonantforenkling) i flertall. Bøyinga er slik:

gyvel – gyvelen – gyvler – gyvlene
svindel – svindelen – svindler – svindlene

sykkel – sykkelen – sykler – syklene

Ord med utgang på trykksterkt *-el* bøyes som *bil*:

kamel – kamelen – kameler – kamelene

Ordet *tunnel* el. *tunell* har henholdsvis førstestavingstrykk og sistestavingstrykk. De to variantene bøyes begge som *bil*:

tunnel – tunnelen – tunneler – tunnelene
tunell – tunellen – tuneller – tunellene

Ord på -er

Ord med utgang på *-er* fordeler seg på tre typer: ord med utgang på trykksvakt *-er*, ord med utgang på trykksterkt *-er*, sammentrekningsord.

1. trykksvakt -er

De fleste orda her er personbetegnelser, eventuelt navn på maskiner eller maskindeler (jf. ordet *skriver*), laga til verb eller stedsnavn. I tillegg kommer noen ord laga til tallord eller med tallord som forledd. Orda bøyes slik:

baker – bakeren – bakere – bakerne
trykker – trykkeren – trykkere – trykkerne
romer – romeren – romere – romerne
bergenser – bergenseren – bergensere – bergenserne
femmer – femmeren – femmere – femmerne
nier – nieren – niere – nierne
femrommer – femrommeren – femrommere – femrommerne
toliter – toliteren – tolitere – toliterne

I BOB er denne bøyinga markert med koden *m2*.

2. trykksterkt -er

Orda har vanlig bøying (følger *bil*, *m1*):

kavaler – kavaleren – kavalerer – kavaleren

Til denne gruppa hører bl.a. *hellebardér, juveler, karakter* og kjemiord og andre på trykksterkt *-mer*: *blastomer, elastomer, isomer, kromomer, monomer, oligomer, polymer, sentromer, vomer*.

3. sammentrekningsord

Sammentrekningsorda har valgfri eller obligatorisk sammentrekning i én eller flere bøyingsformer. Med valgfri sammentrekning i flertall:

bever – beveren – bevere el. bevre el. bevrer – beverne el. bevrene

Som *bever* går: *alder, ambidekster, baluster, feber, fender, fiber, filister, hamster, ilder, kader, kalander, kalender, kaliber* (også **et** kaliber), *kandelaber, kanister, klunger, kvader* (firkanta stein), *liguster, magister, manøver, meander, mester, minister, monter, neger, oleander, oter, panter, pater, petimeter* (også **et** petimeter), *pilaster, pjolter, salamander, seder, seier, sider, sjanger, skifer, skolopender, spiker, svaber, svoger, sylinder, tiger, ulster, vaier, vinter, åker.*

Ord med dobbelkonsonant i entall får konsonantforenkling i de sammentrukne formene:

hammer – hammeren – hammere el. hamre el. hamrer – hammerne el. hamren

Slik går: *klammer, mutter, sommer, vedder* (rambukk).

Med *obligatorisk* sammentrekning i flertall:

finger – fingeren – fingre el. fingerer – fingrene

Slik går: *galder* (tryllesang), *gitter* (treøse), *lester* (bibelstykke), *slenter* (oter), *tauter* (sau fra Tautra)

Ord med utgang på -ium

Orda *geranium* og *kaprifolium* bøyes slik:

geranium – geraniumen el. geranien – geranier – geraniene

kaprifolium – kaprifoliumen el. kaprifolen – kaprifoler – kaprifolene

Ord med utgang på -ius

Orda her fordeler seg på flere bøyingsmønstre:

ord med ordinær bøyning (som bil, m1):

umulius – umuliusen – umuliuser – umuliusene

Slik går: *pamfilius, rosiflengius, stradivarius.*

valgfritt bortfall av us i flertall:

nonius – noniusen – noniuser el. nonier – noniuserne el. noniene

obligatorisk bortfall av us i flertall:

genius – geniusen – genier – geniene

Slik går: *argentarius, auksjonarius, confessionarius, konfessionarius, ordinarius, pønitentiarius.*

valgfritt bortfall av us i bestemt entall, obligatorisk bortfall i flertall:

radius – radiusen el. radien – radier – radiene

Slik går også *nuntius.*

obligatorisk bortfall av us i bestemt entall og i flertall:

justitiarius – justitiarien – justitiarier – justitiariene

Ord med valgfritt -a eller -ene i bestemt flertall

feil – feilen – feil – feila el. feilene

forelder – forelderen – foreldre – foreldra el. foreldrene

sko – skoen – sko – skoa el. skoene

ting – tingen – ting – tinga el. tingene

Ord uten ending i ubestemt flertall

Jamfør *feil, sko, tinga* ovafor. Noen andre enkeltord samt ei rekke navn på myntenheter og måleenheter hører også med hit:

mann – mannen – menn – mennene

maur – mauren – maur – maurene

mygg – myggen – mygg – myggene

dollar – dollaren – dollar – dollarene

euro – euroen – euro – euroene

liter – literen – liter – literne

meter – meteren – meter – meterne

scones – sconesen – scones – sconesene

Merknad 1: Brukt som måleenhet brukes *mann* i ubestemt flertall: en styrke på 100 *mann*.

Merknad 2: Ved opptelling, f.eks. ved restaurantbestillinger, kan mange ord brukes uten flertallsending: en fangst på 20 *laks* – tre *laks*, takk.

Merknad 3: Ved valutabetegnelser brukes vanligvis ingen ending når det gjelder beløp, men ending kan brukes i samband med konkrete mynter og sedler: «billetten kosta 20 euro – jeg hadde noen euroer i lomma». Flertallsformene *denarer, dinarer, drakmer, kroner* må brukes også ved beløp.

Merknad 4: Merk forskjell i betydning, uttrykksmåte og bøyning ved tilfeller som: hun løp mange *hundre meter* – hun løp mange *hundremetere*, han kjøpte seks *liter* – han kjøpte tre *tolitere*.

Ord med vokalveksling (omlyd)

bonde – bonde – bønder – bøndene
broder – broderen – brødre – brødrene
bror – broren – brødre – brødrene
fader – faderen – fedre – fedrene
far – faren – fedre – fedrene
fot – foten – føtter – føttene (som måleenhet er det *fot* også i flertall)
mann – mannen – menn – mennene
moder – moderen – mødre el. mødrer – mødrene (jf. *mor* under hunkjønn)
tått – tåtten – tåtter el. tætter – tåttene el. tættene

Diverse unntak

genus – genusen – genus el. genera – genusene el. generaene (også nøytrumsord)
kollega – kollegaen – kollegaer el. kolleger – kollegaene el. kollegene
konto – kontoen – kontoer el. konti – kontoene el. kontiene
ritus – ritusen – rituser el. riter – ritusene el. ritene
tanks – tanksen – tanks el. tankser – tanksene
verden – verden el. verdenen – verdener – verdene
østers – østersen – østers el. østerser – østersene

Merk at *saldo* bøyes regelrett: *saldo* – saldoen – saldoer – saldoene

Hunkjønn (femininum, f.)

De aller fleste hunkjønnsorda følger mønsteret til *bru* og *pumpe*:

bru – brua – bruer – bruene
pumpe – pumpa – pumper – pumpene

I BOB er denne bøyinga markert med *fl*.

Alle hunkjønnsorda kan dessuten bøyes med hankjønnsendinger:

bru – bruen – bruer – bruene
pumpe – pumpen – pumper – pumpene.

Ord på trykklett -el, -en, -er får sammentrekning i hunkjønnsbøyinga:

Ord på -el

aksel (skulder) – aksla el. akselen – aksler – ak-

slene

hengsel – hengsla el. hengselen – hengsler – hengslene (ordet kan også bøyes som intetkjønnsord)

Ord på -en

alen (lengdemål) – alna el. alenen – alen el. alner – alnene
frøken – frøkna el. frøkenen – frøkner – frøknene

Ord på -er

faster – fastra el. fasteren – fastre el. fasterer – fastrene
gimmer (ungsau) – gimra el. gimmeren – gimre el. gimrer – gimrene
gyger (trollkvinne) – gygra el. gygeren – gygre el. gygrer – gygrene
hulder – huldra el. hulderen – huldre el. huldrer – huldrene
ister (vier) – istra el. isteren – istre el. istrer – istrene
lever – levra el. leveren – levere el. levre el. leverer – leverne el. levrene
lyster – lystra el. lysteren – lystre el. lysterer – lystrene
moster – mostra el. mosteren – mostre el. mostrer – mostrene
never – nevra el. neveren – nevre el. nevrer – nevrene
older (or) – oldra el. olderen – eldre el. oldrer – oldrene
seter – setra el. seteren – setre el. setrer – setrene
skulder – skuldra el. skulderen – skuldre el. skuldrer – skuldrene
søster – søstera el. søsteren – søstre el. søstrer – søstrene
ånder (ski) – åndra el. ånderen – åndre el. åndrer – åndrene

Ord med omlyd

and – anda el. anden – ender – endene
bok – boka el. boken – bøker – bøkene
bot – bota el. boten – bøter – bøtene
bråk – bråka el. bråken – bræker – brækene
datter – dattera el. datteren – døtre el. døtrer – døtrene
glo – gloa el. gloen – glør – glørne
gås – gåsa el. gåsen – gjess el. gjæser – gjessene el. gjæsene
hand – handa el. handen – hender – hendene
hånd – hånda el. hånden – hender – hendene
ku – kua el. kuen – kuer el. kyr – kuene el. kyrne

låg (tre som er falt ned) – låga el. lågen – læger – lægene
mor – mora el. moren – mødre el. mødrer – mødrene (jf. *moder* under hankjønn)
natt – natta el. natten – netter – nettene
rand – randa el. randen – render – rendene
rot – rota el. roten – røtter – røttene
skåk – skåka el. skåken – skjæker – skjækene
spong – sponga el. spongen – spenger – spengene
strand – stranda el. stranden – strender – strendene
tann – tanna el. tannen – tenner – tennene
tå – tåa el. tåen – tær – tærne
tåg (trevl) – tåga el. tågen – tæger – tægene

Unntak

mus – musa el. musen – mus – musene
ski – skia el. skien – ski el. skier – skia el. skiene

Intetkjønn (nøytrum, n.)

Bøyinga av intetkjønnsorda fordeler seg på flere kategorier:

- 1) uten ending i ubestemt flertall
- 2) valgfritt ingen ending eller *-er/-e* i ubestemt flertall (parallelt med hankjønnsord er endinga *-e* i ubestemt flertall ved ord som i grunnforma har utgang på *-er*, f.eks. *alter* > *altere*)
- 3) obligatorisk utgang på *-er* i ubestemt flertall
- 4) sammentrekningsord
- 5) *herbarium*-mønsteret
- 6) andre ord på *-um* 6a) ord uten *-um* i flertall 6b) ord med *-um* i flertall
- 7) ord på *-kon* med avvikende bøying
- 8) ord på *-a*, *-o* og *-us* med avvikende bøying
- 9) omlydsord

I bestemt flertall er der to kategorier:
 valgfri utgang på *-a* eller *-ene*
 obligatorisk utgang på *-ene*

I uten ending i ubestemt flertall

egg – egget – egg – egga el. eggene
hus – huset – hus – husa el. husene
tak – taket – tak – taka el. takene

I BOB er denne bøyinga markert med koden *n1*.
 De fleste enstavingsorda går slik, også når de opptrer som etterledd i sammensatte ord:

bolighus – bolighuset – bolighus – bolighusa el. bolighusene

hustak – hustaket – hustak – hustaka el. hustakene
vedtak – vedtaket – vedtak – vedtaka el. vedtakene

Noen få flerstavingsord har heller ikke ending i ubestemt flertall:

eventyr – eventyret – eventyr – eventyra el. eventyrene
krøtter – krøtteren – krøtter – krøttera el. krøtterne
melodikon – melodikonet – melodikon – melodikona el. melodikonene
omentum – omentumet – omentum – omentuma el. omentumene
tedeum – tedeumet – tedeum – tedeuma el. tedeumene
våpen – våpenet – våpen – våpna el. våpnene

2 valgfritt ingen ending eller -er i ubestemt flertall

problem – problemet – problem el. problemer – problema el. problemene
vindu – vinduet – vindu el. vinduer – vindua el. vinduene

De fleste flerstavingsorda går slik, også en del enstavingsord:

blad – bladet – blad el. blader – blada el. bladene

Som *blad* går: *bord*, *brev*, *fjon*, *hull*, *kinn*, *kurs*, *null* (også m.), *skaft*, *skjørt*, *skjøl*, *skrift*, *verb*

Ei gruppe med utgang på trykklett *e* følger samme bøying:

døme – dømet – døme el. dømer – døma el. dømene

Slik går også *høve*, *løyve*, *målføre*, *tilfelle*.

3 obligatorisk utgang på -er i ubestemt flertall

anliggende – anliggendet – anliggender – anliggendene
eplet – eplet – epler – epla el. eplene
lem – lemmet – lemmer – lemma el. lemmene
medlem – medlemmet – medlemmer – medlemma el. medlemmene
salt – saltet – salter – saltene
sted – stedet – steder – stedene

Som *anliggende* går andre ord på *-ende*, f.eks. *henseende*.
 Som *eple* går de øvrige orda med utgang på trykklett *e*

(unntak: de fem orda nevnt ovafor).

4 sammentrekningsord

Sammentrekningsorda i intetkjønn har utgang på trykklett *-el* eller *-er*. Ordet *våpen* med utgang på *-en* kommer i tillegg.

ord med utgang på -el

Sammentrekninga er valgfri i bestemt entall, obligatorisk i flertall foran endingene *-er*, *-a*, *-ene*.

esel – eselet el. eslet – esel el. esler – esla el. eslene
middel – middelet el. midlet – middel el. midler
– midla el. midlene
sommel – sommelet el. somlet

Som *esel* går: *barsel*, *fengsel*, *hengsel* (også f. og m.), *kjørel*, *kvartel*, *møbel*, *rektangel*, *stempel*, *tingel*, *varsel*.

Som *middel* med konsonantforenkling i de sammentrukne formene går: *bissel*, *kapittel*, *spetakkel*.

De to entallsorda *fløyel* og *svovel* (begge også m.) har ikke sammentrekning i bestemt form: *fløyelen* el. *fløyelet*, *svovelen* el. *svovelet*.

ord med utgang på -er

Orda fordeler seg på flere kategorier med ingen eller valgfri sammentrekning i bestemt entall, valgfri eller obligatorisk sammentrekning foran bøyingsending i flertall.

lager – lageret – lager el. lagre – lagra el. lagrene
siffer – sifferet – siffer el. sifre – sifra el. sifrene
anker – ankeret – anker el. ankere/ankre – ankera/
ankra el. ankrene
filter – filteret el. filtret – filter el. filtre – filtra el.
filtrene
gitter – gitteret el. gitret – gitter el. gitre – gitra el.
gitrene
alter – alteret el. altret – alter el. altere/altre – altera/
altra el. altrene
under – underet el. undret – under el. undere/undre – undera/
undra el. underne/undrene

Lager har fullform i bestemt entall og obligatorisk sammentrekning i flertall foran bøyingsending. Slik går: *beger*, *kadaver*, *læger*.

Siffer har samme bøyning som *lager*, men konsonantforenkling i de sammentrukne formene. Slik går: *fruentimmer*, *kogger*, *nummer*.

Anker har fullform i bestemt entall, valgfri sammentrekning foran *-e* og *-a* i flertall, obligatorisk foran *-ene*.

Filter har valgfri sammentrekning i bestemt entall, obligatorisk i flertall foran *-e*, *-a* og *-ene*. Slik går: *barometer* (og andre på *-meter*), *helikopter*, *hinder*, *monster*, *mønster*, *paternoster*, *senter*, *teater*.

Gitter har samme bøyning som *filter*, men konsonantforenkling i de sammentrukne formene.

Alter har valgfri sammentrekning i bestemt entall, valgfri i flertall foran *-e* og *-a*, obligatorisk foran *-ene*.

Under har valgfri sammentrekning i bestemt entall og i ubestemt og bestemt flertall. Slik går: *vidunder*.

Merk at mange intetkjønnsord på *-er* er heilt uten sammentrekning. Det gjelder bl.a. *krydder*, *krøtter*, *ludder*, *panser*, *pudder*, *pulver*, *sukker*. De bøyes slik:

panser – panseret – panser el. pansere – pansera
el. panserne (*krøtter* har *krøtter* som eneform i ubestemt flertall).

5 herbarium-mønsteret

herbarium – herbariet – herbarier – herbaria el. herbariene

Slik går de aller fleste intetkjønnsorda med utgang på *-ium*.

Unntak er grunnstoffnavn og noen få andre ord som *valium*. Det er entallsord med slik bøyning:

helium – heliumet, *valium* – valiumet.

Ord av typen *herbarium* har som forledd i sammensatte ord utgang på *-ie*: *herbarieplante*. Der er to unntak: *atrium-* (*atriumhus*) og *millennium-* (*millenniumfeiring*).

6 andre ord på -um

6a ord med -um i flertall

Ord med vanlig norsk bøyning (som *problem*, n3)

album – albumet – album el. albuver – albuma el. albumene

Slik går: *arboretum*, *ateneum*, *faktotum*, *lokum*, *punktum*, *vakuum*, *volum*.

pensum-mønsteret

pensum – pensumet – pensumer el. pensa – pensuma/pensumene el. pensaene

Slik går: *aktivum* (ikke regnskapsordet), *depositum*, *falsum*, *fluidum*, *forum*, *futurum*, *maksimum*, *memorandum*, *minimum*, *multiplum*, *optimum*, *peritektikum*, *postskriptum*, *preteritum*, *referendum*, *responsum*, *serum*, *ultimatum*, *visum*.

avvikende mønstre

diktum (el. *dictum*) – diktumet – diktumer el.
dikta – diktumene el. diktaene
metrum – metrumet – metret – metrumer el. me-
tra – metruma/metrumene el. metraene

6b ord uten -um i flertall

jubileum-mønsteret

jubileum – jubileet – jubileer – jubilea el. jubileene

Slik går: *lyceum, mausoleum, museum, propyleum*.
Disse orda har også valgfrie varianter ved sida av seg
med heilt *um*-fri bøyning. De går slik:

jubilé – jubileet – jubilé el. jubileer – jubilea el.
jubileene.

Orda *apogeum, nymfeum* og *perigeum* er entallsord med
avvikende bøyning:

apogeum – apogeumet el. apogeet
nymfeum – nymfeumet
perigeum – perigeumet el. perigeet

Variantene heilt uten *-um* går slik:

apogé – apogeet
nymfé – nymfeet
perigé – perigeet

Merk: ordet *tedeum* har bøyning etter kategori 1 (*egg*,
n1), ordet *ateneum* etter kategori 2 (*problem*, n3).

faktum-mønsteret

faktum – faktumet – fakta – faktaene
afrodisiakum – afrodisiakumet – afrodisiaka – af-
rodisiakaene

Slik går: *addendum, anafrodisiakum, analeptikum*,
analgetikum, anestetikum, annum, antibiotikum,
antipyretikum, antiseptikum, ataraksikum, bonum,
caustikum, cytostatikum, datum (opplysning, også m.),
delictum, denotatum, derivatum, desideratum, designa-
tum, diaforetikum, dielektrikum, diuretikum, drastikum,
eksplikandum, emetikum, emmenagogum, enklitikum,
erratum, eutektikum, farmakum, fatum, hemostatikum,
hypnotikum, infimum, karakteristikum, kjemoterapeu-
tikum, kontinuum, kosmetikum, kuriosum, kvantum,
limitum, narkotikum, onomatopoetikum, ovum, plenum,
pyretikum, residuum, septum, signum, somniferum,
spekulum, spesifikum, stomatikum, stratum, stuprum,

sustentakulum, terapeutikum, toksikum, tonikum, ureti-
kum, velum, votum.

supinum-mønsteret

supinum – supinumet – supiner el. supina – su-
pina/supinene el. supinaene

Merk: forma med utgang på *-a* kan være både ubestemt
flertall og bestemt flertall. Slik går: *imperfektum, perfek-*
tum, pluskvamperfektum.

interregnum-mønsteret (som *supinum*, men med valg-
fritt bortfall av *-um* i best. entall)

interregnum – interregnumet el. interregnet – in-
terregner el. interregna – interregna/inter-
regnene el. interregnaene.

Slik går: *femininum, maskulinum, nøytrum*.

Bortfall av -um i flertall har også:

arkanum – arkanumet – arkaner el. arkana – ar-
kanene el. arkanaene
monstrum – monstrumet el. monstret – monstre
– monstra el. monstrene
pinetum – pinetumet – pineter – pineta el. pine-
tene
sekulum – sekulumet – sekler – sekla el. seklene
sentrum – sentrumet el. sentret – sentre el. sentra
– sentra/sentrene el. sentraene
spektrum – spektrumet el. spektret – spektre el.
spektra – spektra/spektrene el. spektraene
verbum – verbumet el. verbet – verber – verba el.
verbene

Regnskapsordet aktivum

aktivum – aktivumet – aktiver el. aktiva – aktivene
el. aktivaene

Behold av -um i ubestemt flertall

passivum – passivumet – passivumer el. passiva el.
passiver – passivaene el. passivene

7 Ord på -kon med avvikende bøyning

Noen ord av gresk opphav har flertall på *-ka, -kaene*,
parallelt med latinske ord på *-kum*:

akrostikon – akrostikonet – akrostika – akrosti-
kaene
leksikon – leksikonet – leksikon(er) el. leksika
– leksikona/leksikonene el. leksika

Som *akrostikon* går: *diptykon*, *distikon*, *enklitikon*, *farmakon*, *idiotikon*, *karakteristikon*, *metronymikon*, *onomatopoetikon*, *ostrakon*, *patronymikon*, *prognostikon*, *triptikon*.

Disse på -kon går regelrett (som *problem*): *balloptikon*, *helikon*, *ikon* (også m.), *onomastikon*, *panoptikon*, *salmodikon*, *skioptikon*.

Melodikon er uten ending i ubestemt flertall:

melodikon – melodikonet – melodikon – melodikona el. melodikonene

gloriene

tempo – tempoet – tempo el. tempoer el. tempi – tempoa/tempoene el. tempiene

genus – genuset – genus el. genera – genusa/genusene el. generaene (også m.)

tempus – tempuset – tempus el. tempora – tempusa/tempusene el. temporane

9 Omlydsord

kne – kneet – kne el. knær – knea el. knærne
tre – treet – tre el. trær – trea el. trærne

8 Ord på -a, -o og -us med avvikende bøyning

gloria – gloriaet – gloria el. glorier – gloriaene el.

GUNVALD IMS:

Målungdommar er ikkje politisk sære

I førre nummer av Språklig Samling. Tidsskrift for aktuelle spørsmål slenger lesevitenskapskandidaten Magne Rogne ut at målrørsla går i stadig meir konservativ retning, og legg til: «Det gjeld særleg den etter kvart politisk sære Målungdomen, [...]»

Om målrørsla generelt går i konservativ retning, veit eg ikkje. Om Magne Hogne med uttrykket «målrørsla» meiner Noregs Mållag, så går det jo an å sjå i prinsippogrammet til organisasjonen. Der står det under tittelen «Skriftspråk» at «Noregs Mållag arbeider for at enkel setningsbygning og folkeleg seiemåte skal vere stilmønster for skriftspråket, og for å lage nyord på heimleg grunn framfor å hente dei inn frå andre språk. Noregs Mållag ynskjer at nynorsken skal normerast på sjølvstendig grunnlag.»

Om dette er konservativt, veit eg heller ikkje. Magne Rogne meiner det. La meg få peika på at Magne Rogne sjølv skriv no, sjåast, draumen, mykje, særleg, sidan, noko, nokre, byggje og landsdekkjande, bare for å gi noen døme. Konser-

vativt eller ikkje, desse formene er i alle fall eldre i nynorsken, eller landsmålet, enn nå, sjåas, drømmen, mye, særlig, sia, noe, noen, bygge og landsdekkande. Om Magne Rogne dermed skriv konservativt, veit eg ikkje. For definisjonen av konservativ er han den einaste som kjenner, og ikkje vil han dela han med noen.

Derimot deler han villig vekk si personlige oppfatning av Målungdommen (eller Målungdomen som han passar på å skriva) som politisk sære. Vi snakkar om ein organisasjon som denne hausten har hatt som viktigaste kampsak å støtta elevar i vidaregåande skole i kampen for lærebøker på nynorsk, og som nylig har lansert ein kampanje for nynorskteksting av filmar på kino. Eg seier ikkje at det dermed er ein gjennomsnittlig, vanlig ungdomsorganisasjon, viss det skulle vera poenget å understreka. Men å bruka uttrykket «politisk sære» om denne ungdomsorganisasjonen er ikkje anna enn brønnpissing – for å bygga på eit uttrykk Sigbjørn Hølmebakk lanserte om dei verste kommunistjegarane på begynnelsen av 1960-talet. Magne Rogne er ikkje

den første som nyttar brønnpissing i norsk språkdebatt. Men eg har til gode å sjå at det kjem noe godt ut av det.

Sjølv blei eg medlem i Norsk Målungdom da Høgre tok til med å fjerna skriftlig nynorskopp-læring i Oslo-skolen. I to år har eg sitti i redaksjonen til Mål og Makt, tidsskriftet som gis ut av Studentmållaget i Oslo og har tingarar over heile landet. Til nå har eg aldri møtt ein einaste målungdom som har bedi meg å endra ein einaste bokstav i det eg skriv, radikalt eller konservativt som det kan vera. Slike meldingar har eg bare fått når eg har skrivi bokmål, og det har blitt mange, men heller ikkje dei har kommi frå Målungdommen. Heller frå lærarar, journalistar, redaktørar og professorar.

Gunvald Ims
Redaktør i Mål og Makt

Innhold I/2008

- 2 Redaksjonelt: Utjamning i Oslo**
- 3 Landsmøtet 2007**
- 5 Litteraturprisen til Lise Knudsen**
- 6 Pål Styrk Hansen: Tale til Lise Knudsen**
- 7 Lise Knudsen: Reint og ureint**
- 8 Lise Knudsen: Maskespill**
- 9 Vigleik Leira: Substantiva i bokmål**
- 15 Gunvald Ims: Målungdommar er ikkje politisk sære**